

EROTIC PASSION IN THE NOVELS OF F. SCOTT FITZGERALD AND CAMIL PETRESCU

Andreea Dinu

PhD. student, University of Craiova

*Abstract: Although most critics have seen *The Great Gatsby* of F. Scott Fitzgerald and *The Last Night of Love, the First Night of War* of Camil Petrescu as being about the American dream or war, it cannot be denied that both authors dedicated a major part of their novels to the love stories of the characters. This paper aims to present the way in which the characteristics of limerance affected the characters in the afore mentioned novels. Limerance is a term used in psychology to define erotic passion that pulses into mad love, the condition of being in love.*

Camil Petrescu seems to be aware of the love theory, but he did not allow his characters to fall under the spell of love. This is way, Ștefan and Ela are not able to fix their marital problems caused by jealousy and lack of confidence and the divorce comes as an inevitable consequence. Jay Gatsby is the only character that is madly in love and all his performance during the plot is a result of his mood.

Keywords: Limerance, love, The Great Gatsby, Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război (The Last Night of Love, the First Night of War)

Harry Harlow spunea că „puținul pe care îl cunoaștem despre dragoste nu depășește simpla observație, iar puținul pe care îl scriem despre ea a fost mai bine scris de poeți și romancierii” (*apud* Rusu 2015:32). Actanții romanelor lui Camil Petrescu și Scott Fitzgerald sunt implicați în relații sentimentale complicate, acțiunea petrecându-se chiar în jurul acestora. Petrescu, omul, nu a cred că a înțeles vreodată sentimentul, iar Petrescu romancierul a descris lucid ce văzut în jurul lui, nu ceea ce a trăit. Cel ce se dorea intelectualul lucid nu are propria poveste de dragoste, de aceea își implică personajele în povești diferite cu propriile caracteristici.

Povestea lui Fitzgerald e simplă: tinerii se îndrăgostesc, se căsătoresc, pendulează între diferite relații, dar nu divorțează niciodată. Tiparul se transpune către actanții săi, autorii bazându-se pe propriile povești, deoarece „noi suntem puternic înclinați să extrapolăm propriile situații sau ale celor apropiați fără un temei teoretic” (Iluț 2015: 19).

Termenul *limerance*= limeranța a apărut în 1979, când Dorothy Tennov l-a folosit pentru a defini „pasionalitatea erotică ce pulsează în dragoste nebună, starea de a fi îndrăgostit” (Rusu 2015:48).

Că o merită sau nu, singura femeie adorată este Daisy, iar acest fapt reiese din analiza componentelor stării de limeranță care nu sunt întâlnite în cadrul altor relații. Wilson este un bărbat ce își concepe acțiunile în directă legătură cu femeia pe care o iubește, dar relația sa cu Myrtle este una prezentată în plan secundar și nu oferă suficiente detalii care să corespundă fiecărei faze a limeranței. Drept urmare, nexistînd posibilitatea unei analize oneste, nu pot afirma că și el este o altă victimă a dragostei.

Componentele de bază, care, împreună, dau experiența limerantă sunt următoarele: (Rusu 2015: 48-49):

a.”gîndirea intruzivă, mintea îndrăgostitului este stăpînită de gîndul și imaginea persoanei iubite” (Rusu 2015:48).

„Pe plan perceptiv, semnul distinct al limeranței este idealizarea celui alt adorat” (Rusu 2015: 49). Începutul relației este descris de Jordan, care afirmă: „ofițerul [Gatsby] o

privea așa cum i-ar plăcea oricărei fete să fie privite din când în când și fiindcă mi s-a părut atât de romantic, n-am uitat niciodată împlinirea asta” (2003: 101). Făcînd retrospectiva relației Daisy-Jay, Nick surprinde această stare de sujugare sub puterea dragostei :

„Chiar în după-amiaza aceea trebuie să fi fost momente cînd Daisy nu se ridicase la înălțimea visurilor sale [ale lui Gatsby]- și asta nu din vina ei, ci din pricina colosalei vitalități a iluzilor lui. O depășiseră cu mult, depășiseră orice închipuire. Se aruncase în vîltoarea lor cu o pasiune creatoare, sprindu-le tot timpul, împodobindu-le cu fiecare nou panăș ce-i ieșea în cale. Nu exista ardoarea sau prospețimeacăre să se poată măsura cu ce adăpostește un bărbat în inima lui spectrală” (2012: 127).

b. „năzuință acută, speranța dragostei” (Rusu 2015:48).

În perioada în care nu s-au văzut, Gatsby nu și-a pierdut speranța că într-o zi vor fi din nou împreună. A folosit presa pentru a se pune la curent cu ceea ce făcea iubita lui, în momentul reîntîlnirii avînd inclusiv o colecție cu decupaje ale articolelor despre ea:

„- Uită-te aici, spuse Gatsby grăbit. Am o grămadă de decupaje din ziare...despre tine. Rămaseră unul lîngă altul să se uite la ele” (2012:124).

c. „dependența dispozițională de acțiunile persoanei adorate” (Rusu 2015:48).

Toate acțiunile pe care le face Gatsby au legătură cu Daisy: își schimbă radical stilul de viață, intră în afaceri ilegale și speră să o reîntîlnească și să reia relația. În perioada premergătoare reîntîlnirii, urmărește atent, din umbră viața : se mută în apropiere, se împrietenește cu cei din anturajul ei, oferă petreceri extravagante în speranța că ea se va afla printre invitați.

Locul în care alege să își cumpere casa, este determinat de apropierea de femeia iubită, iar lumina verde pe care o zărește în fiecare seară reprezintă dorința pusă pe o stea căzătoare: „În comparație cu distanța uriașă care îl separase de Daisy, lumina aceea i se păruse că îl aduce mai aproape de ea, mai-mai să o atingă”(2013:123).

d. „exclusivism limerant, exprimat prin incapacitatea de a fi simultan îndrăgostit de mai mult de o singură persoană” (Rusu 2015:48).

După despărțire, Daisy și Gatsby reacționează diferit. În timp ce pentru el se scurg cinci ani în care nu are nicio relație, Daisy se reorientează asupra altui bărbat, diferit din punct de vedere moral și financiar de primul. Bărbatul își transformă acțiunile în mijloace de a își recîștiga iubita, dar pentru ea, suferința de după despărțire durează mai puțin de un anotimp, după cum o descrie prietena ei, „pînă în toamna următoare își recăpătase buna dispoziție, veselia dintotdeauna” (2013:101).

e. „recurgerea la închipuirea unor scenarii fanteziste în care obiectul limerant reciprociază sentimentele nutrite de subiect ca modalitate de potolire temporară a obsesiei afectiv-cognitive” (Rusu 2015:48).

Gatsby îi mărturisește lui Nick că la începutul relației „ se sițea de parcă ar fi fost căsătorit cu ea” (200: 193)

f. „frica de respingere” (Rusu 2015:48).

După primele momente ale întîlnirii aranjate de la Nick, Gatsby se teme de respingerea femeii iubite și nu ar vrea să fie dat de gol de discuția pe care o are cu prietenul său pe acest subiect. După ce i se spune, nereal, că și Daisy simte același lucru ca și el, este în stare să continue întîlnirea.

„ Gatsby se făcu nevăzut într-un colț și, în timp ce discutam cu Daisy, se uita de la unul la altul cu încordare, fereicit.[...]

-Am făcut o greșeală teribilă, zise el clătînind din cap, o greșeală teribilă, teribilă,teribilă.

- Esti descumpănit , atîta tot . Și am avut inspirația să adaug: La fel și Daisy.

-E descumpănită? Repetă el, nevenindu-i să-și creadă urechilor.

- Întocmai ca și tine.

-Nu mai vorbi așa tare.

-Te porți ca un copil mic, am răbufnit eu exasperat. Pe deasupra, mai ești și prost-crescut. Ai lăsat-o Daisy să stea singură”(2012:116)

g.”intensificarea pasiunii limerante prin adversitatea întîmpinată ;un obstacol extrinsec ridicat în calea scopului suprem urmărit de subiectul limerant, uniunea extatică, are efect de potențare a motivației de atingere a scopului respectiv” (Rusu 2015:48).

Discuția între patru ochi creează puternice sentimente celor doi îndrăgostiți, lui Gatsby dîndu-i speranța reînodării relației.

„Sedeau fiecare la cîte un capăt al canapelei și se priveau de parcă și-ar fi pus sau le stătea pe buze să-și pună o întrebare și dispăruse orice urmă de stinghereală. Daisy avea fața mînjită de lacrimi și, cînd am intrat, sări în sus și începu să se șteargă cu batista în fața oglinzii. La Gatsby am remarcat însă o schimbare de-a dreptul năucitoare. Chipul îi era literalmente radios: fără nici un cuvînt sau gest, strălucea și umplea cămăruța cu o fericire nemaivăzută pînă atunci”(2012: 118).

h. „supra-sensibilitate față de orice gest al obiectului” (Rusu 2015:48).

După reîntîlnire el” își reevalua toate bunurile din casă în funcție de reacțiile pe care le putea citi în ochii ei atît de dragi”(2013:121)

i. „surescitarea fiziologică” (Rusu 2015:48).

Cînd în sfîrșit este din nou în preajma femeii iubite, Jay nu își poate stăpîni sentimentele:

„- E cel mai ciudat lucru care mi se –ntîmplă, bătrîne zise el voios. Nu pot...cînd încerc să... Trecuse, în chip vizibil, prin două stări și acum intra într-o a treia fază. După stinghereală și după vioșia exacerbată de mai devreme, acum era mistuit de uimirea pricinuită de prezența ei. Ideea asta îi umpluse cugetul de atîta amar de vreme, o visase tot timpul, așteptase strîngînd din dinți, ca să zic așa, cu o intensitate inimaginabilă, așa că acum, ca o reacție la toate, era aidoma unui ceas care a fost dat peste cap”(2013: 121-122)

j. „senzația extatică de plutire atunci cînd reciprocarea este preconizată” (Rusu 2015:49).

În primele momente ale reîntîlnirii, Gatsby „se holba exaltat la Daisy, care ședea înspăimîntată, însă plină de grație, pe marginea unui scaun”(2013:115).

k. „trăire emoțională al cărei punct focal este centrat pe promisiune a reciprocării, fapt ce provoacă retrogradarea tuturor celorlalte preocupări pe plan secund” (Rusu 2015:49).

Reluarea relației îi face pe ambii să uite de cei din jur, dar după cum notează Nick, Gatsby este cel ce trăiește mai intens : „ Uitaseră de mine, dar Daisy își ridică o clipă privirea și-mi atinse mîna ; Gatsby nici nu mă mai recunoștea în aceste clipe. I-am mai privit o dată, iar ei îmi întoarseră privirea parcă de pe alt tărîm, subjuțați de-o trăire interioară intensă”(2012: 127).

Pînă la scena de Plaza, Gatsby nu avusese nici un motiv să pună la îndoială că își recîștigase iubita, dovadă stînd dupa-amiezele pline de dragoste. Ajunge să creadă că dacă ea îl iubise în toți acei cinci ani, nimic altceva nu mai are importanță, nici măcar căsătoria ei cu

Tom. Acest fapt justifică de ce el continuă să își facă planuri alături de ea, deși ea era soție și mamă.

„-Cred că nu l-a iubit niciodată, zise Gatsby [...]. A speriat-o cu toate lucrurile pe care i le-a spus-- m-a făcut să par un escroc de doi bani. Iar pe ea asta a făcut-o să nici nu-și dea seama ce spune.[...] Bine-nțeles, l-o fi iubit o clipă la început, când s-au căsătorit- dar tot pe mine mă iubea mai mult și atunci, înțelegi? [...]

Ce putea să însemne un asemenea gând, decît că trăia toate lucrurile acestea la o intensitate de nemăsurat?” (2012: 197).

1. „capacitate nebănuită de empatizare cu persoana venerată” (Rusu 2015:49).

Deși avusese loc o confruntare între Daisy, Tom și Jay, în care femeia recunoscuse că își iubise soțul în toată perioada cît fuseseră căsătoriți, Jay nu poate să se îndepărteze de ea. Modul în care el reacționează este o combinație de naivitate și cavalierism, ambele consecință a marii lui dorințe de a o reavea. Îi este teamă că soțul ei îi va face rău și este în stare să o păzească toată noaptea. După ce este martor la accidentul în care Daisy o ucide pe Myrtle, nu o demască și nici nu vrea să ia în considerare să părăsească localitatea, simțindu-se dator să îi fie alături femeii iubite. Pînă în ultimul moment, Gatsby speră că Daisy își va părăsi soțul și își vor putea relua relația.

„- Ar trebui să pleci undeva, l-am sfătuit eu. Aproape sigur că îți vor identifica mașina.

-Tocmai ACUM să plec, bătrîne? [...]

Nici nu voia să se gîndească la una ca asta. Nu avea cum să plece de lîngă Daisy pînă ce nu știa ce are ea de gînd să facă. Se agăța de-o ultimă speranță și nu m-a răbdat inima să-l trezesc la realitate” (2012: 191).

Sunt cîteva fraze în conversația lui cu Nick în care pare că începe să se îndoiască de posibilitatea de a o avea din nou pe Daisy.

„-Îmi închipui că o să sune și Daisy, spuse el privind-mă neliniștit, parcă sperînd să-i confirm presupunerea.[...] Am impresia cănici Gatsby însuși nu mai credea că o să primească telefonulmult așteptat și poate nici nu-i mai păsa. Dacă așa stau lucrurile, înseamnă că, probabil, avea de plătit un preț prea mare pentru că trăise atîta amar de vreme cu un singur vis. Probabil că și-a înălțat privirile spre un cer nemaivăzut pînă atunci, dincolo de frunzișul înspăimîntător, și a tremurat tot cînd și-a dat seama ce lucru grotesc e un trandafir, cît de grosolană e lumina soarelui pe iarba proaspăt însămîntată. A dat peste o lume nouă, una materială, dar nu neapărat reală, unde niște biete stafii, respirînd vise în loc de aer, pluteau de colo-colo la voia întîmplării...siluete cenușii, fantastice, lunecînd spre el printre copacii amorfi ”(2012: 199, 208-209).

În ciuda grandorii sale și a intensității trăirii dragostei, Gatsby are nevoie de moarte, pentru a fi scutit de întoarcerea la realitate, rămînînd eternul îndrăgostit al romanului și primind simpatia lui Nick și a cititorului: „-Sunt o adunătură de nemernici! i-am strigat eu peste pajiște. Ești un om mai cumsecade decît noi toți la un loc” (2012: 199).

În opinia lui Petru Iluț „dacă partenerii sunt despărțiți mai mult timp (boală, călătorii lungi, război, etc), ei resimt profund singurătatea, simt dorința puternică de a se vedea, trăiesc reîntîlnirea la cote emoționale maxime.[...] Unul și același individ poate avea povești de dragoste diferite” (2015: 31-32). Despărțirea îndelungată a celor doi iubiți poate să creeze contextul potrivit pentru dezvoltarea stării de limeranță sub care se găsește Gatsby și care îi determină comportamentul de-a lungul paginilor romanului.

Concluziile analizei stării de limeranță pot fi exprimate cu ajutorul lui Andre Le Vot care considera că „bărbații cu așteptări neraliste precum Gatsby, ajung să fie îndrăgostiți de produsul nostalgiei și imaginației lor” (*apud* Killen 2017:43).

Camil Petrescu invită, prin intermediul lui Gheorghidiu, la o cunoaștere aprofundată a psihologiei dragostei pentru o interpretare obiectivă a zbuciumului partenerilor, în lipsa cunoștințelor din acest domeniu, analiza avînd caracter puieril.

„ – Discuția dumneavoastră e copilăroasă și primară. Nu cunoașteți nimic din psihologia dragostei. Folosiți un material nediferențiat”(2006: 12).

Spre deosebire de Fitzgerald care îl ține pe Gatsby sub starea de limeranță pe întreg parcursul romanului, autorul român folosește numai două pagini pentru a descrie concepția personajului principal cu privire la dragoste. În timp ce personajul din romanul american o are pe Daisy drept obiect limerant, Gheorghidiu dă un exemplu general a ceea ce înseamnă dragostea, el deținînd noțiunile teoretice, dar lipsindu-i aparatul sufletesc de a le pune în practică. Pentru o mai ușoară demonstrație, voi repeta partea teoretică enunțată de Mihai Rusu și o voi exemplifica .

a. „gîndirea intruzivă, mintea îndrăgostitului este stăpînită de gîndul și imaginea persoanei iubite” (Rusu 2015:48).

Pentru Gheorghidiu, începutul unei relații este o obișnuință: „ de cele mai multe ori te obișnuiești greu , la început.[...] Și treptat îți trebuie prezența ei zilnică” (2006: 14-15). Atunci cînd vorbește despre Ela, recunoaște că o cunoscuse printr-o colegă pe care o plăcuse mai mult, dar că „ ajunsese să-mi fie scumpă tocmai prin bucuria pe care eu i-o dădeam” (2006: 17).

b. „năzuință acută, speranța dragostei” (Rusu 2015:48).

Măgulit de dragostea uneia dintre cele mai frumoase studente, bărbatul iubește „întîi din milă, din îndatorire, din duioșie, pentru că știi că asta o face fericită, îți repeți că nu e loial s-o jignești, să înșeli atîta încredere” (2006: 15).

c. „dependența dispozițională de acțiunile persoanei adorate” (Rusu 2015:48).

„ Ești nebun de fericire cînd, după greutăți materiale și umilințe uneori, ai izbutit să-i faci o surpriză care s-o uimească de plăcere” (2006: 15).

d. „exclusivism limerant, exprimat prin incapacitatea de a fi simultan îndrăgostit de mai mult de o singură persoană” (Rusu 2015:48).

„ Înăbuși în tine mugurii oricăror prietenii și iubiri” (2006: 15).

e. „recurgerea la închipuirea unor scenarii fanteziste în care obiectul limerant reciprociază sentimentele nutrite de subiect ca modalitate de potolire temporară a obsesiei afectiv-cognitive” (Rusu 2015:48).

„ toate planurile tale de viitor pînă la moarte sunt făcute pentru doi inși” (2006: 15).

f. „frica de respingere” (Rusu 2015:48).

„te străpunge ca un stilet orice aluzie despre ea” (2006: 15).

g. „intensificarea pasiunii limerante prin adversitatea întîmpinată; un obstacol extrinsec ridicat în calea scopului suprem urmărit de subiectul limerant, uniunea extatică, are efect de potențare a motivației de atingere a scopului respectiv” (Rusu 2015:48).

Pentru acest subpunct nu am găsit exemplu în partea teoretică enunțată de Gheorghidiu. Atunci cînd un alt bărbat se apropie de soția lui, Ștefan nu face nimic pentru a o recîștiga, ci se lasă pradă geloziei. Este în stare să întrețină relații sexuale în patul conjugal, cu o femeie pe care nici măcar nu o dorește numai ca să se răzbune pe soția care dorește să rămînă mai mult la o petrecere. În cazul lui, pasiunea limerantă nu se amplifică, el abandonînd sentimentele la prima adveritate întîmpinată. Acesta este motivul pentru care căsătoria lor nu mai poate continua.

h. „supra-sensibilitate față de orice gest al obiectului” (Rusu 2015:48).

„Îți construiești casa pentru o femeie, cumperi mobila pe care a ales-o ea , îți fixezi deprinderile cum le-a dorit ea”(2006: 15).

i. „surescitarea fiziologică” (Rusu 2015:48).

„ au o tendință de stabilitate stările sufletești repetate și menținute cu voință, duc la o adevărată nevroză”(2006: 15).

j. „senzația extatică de plutire atunci când reciprocarea este preconizată” (Rusu 2015:49).

vrei succese ca să ai surîsul ei” (2006: 15).

k. „trăire emoțională al cărei punct focal este centrat pe promisiune a reciprocării, fapt ce provoacă retrogradarea tuturor celorlalte preocupări pe plan secund” (Rusu 2015:49).

„Toate planurile de viitor ți le faci în funcție de nevoile și preferințele ei”(2006: 15).

l. „capacitate nebănuită de empatizare cu persoana venerată” (Rusu 2015:49).

„A plecat de acasă, și ești neconținut îngrijorat să nu i se întâmple ceva”(2006: 15).

Intellectualul lucid cunoaște teoria dragostei și nu acceptă să cadă sub vraja limeranței, conștient fiind că acest lucru ar însemna pierderea controlului.

BIBLIOGRAPHY

a) Surse

- Fitzgerald, F.Scott. 2001. *The Great Gatsby*. Introduction and notes by Guy Reynolds. Hertfordshire: Wordsworth.
- Fitzgerald, F. Scott, 2013, *Marele Gatsby*, traducere din limba engleză și note de George Volceanov. Iași: Editura Polirom;
- Petrescu,Camil. 2006. *Ultima noapte de dragoste , întâia noapte de război* București: EdituraGramar.

b) Referințe critice

- Bălașa, Ariana. 2005. *Camil Petrescu și paradoxurile actului creator*. Craiova: Editura Scrisul Românesc.
- Baughman, Judith and Matthew Bruccoli. 2004. *Conversations with F.Scott Fitzgerald*. Mississippi: University of Mississippi Press.
- Berman, Roland. 1994. *The Great Gatsby and Modern Times*. Urbana: University of Illinois Press.
- Bruccoli, Mathew J. 2000. *F. Scott Fitzgerald`s The Great Gatsby: A Literary Reference*. New York: Carol and Graf.
- Clark, Anna. 2006. „Female Sexuality”, în Debora Simonton (eds). *The Routledge History of Eomen in Europe Since 1700*. Oxford: Routledge.
- Davidow Hirshbein, Laura. 2001. „*The Flapper and the Fogy: Representations of Gender and Age In the 1920s*” în *Journal of Family History*”, Vol 26, No.1.
- Dekoven, Marianne. 2001. „Modernism and gender”, în Michael Levenson (Editura), *The Cambridge Companion to Modernism. Second edition*. Cambridge: Cambridge University Press
- Elvin B., 1962. *Camil Petrescu. Studiu critic*. București: Editura pentru literatură.
- Faur, Lia Florica. 2009. *Misoginie și erotism în opera lui Camil Petrescu*.Tîrgu Mureș: Editura Universității Petru Maior.
- Iluț, Petru. 2015. „Dragoste și căsătorie. Posibile temeuri pentru o sociologie a seninătății” în Petru Iluț (ed), *Dragoste, familie și fericire. Spre o sociologie a seninătății* . Iași: Polirom
- Killeen, Mary. 2017. *Gender Revolution of the Jazz Age: The Source of Disillusionment in the Works of F. Scott Fitzgerald and Ernest Hemingway*. All Master's Theses.669. <http://digitalcommons.cwu.edu/etd/669>

- Le Vot, Andre. 1983. *Scott Fitzgerald*, în românește de Ruxandra Soroiu. București: Editura Eminescu.
- Petraș, Irina. 1972. *Proza lui Camil Petrescu*. București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Petraș, Irina. 1991. Camil Petrescu. *Schițe pentru un portret*. București: Editura Demiurg.
- Rusu, Mihai Stelian. 2015. „Dragostea ca fenomen psihosocial, între teorie și metaforă. Teorii metaforice ale dragostei” în Petru Iluț (ed), *Dragoste, familie și fericire. Spre o sociologie a seninătății*. Iași: Polirom .